

The Language Project

Συνέντευξη με τον Βασίλη Τριανταφύλλου

Ποια είναι η αποστολή και ποιος ο ρόλος σας ως διερμηνέα;

Μέγας ο πειρασμός να ανατρέξω σε μια ιστορική αναδρομή, σχετικά με την εμφάνιση (και κατ' επέκτασιν και με το επάγγελμα) των πρώτων διερμηνέων, κάνοντας χρήση επιστημονικών πηγών. Ας δεχθούμε ότι η φιγούρα του διερμηνέα χάνεται στα βάθη των χιλιετιών. Για την οικονομία του ερωτηματολογίου αρκούμε στο απλό λήμμα *διάμεσος*, ο οποίος *δι-ερμηνεύει* (σκοπίμως αποφεύγω να κάνω χρήση του όρου *γλωσσικός διαμεσολαβητής* προς αποφυγήν παρεξηγήσεων ή/και παρερμηνειών). Εύστοχη, επίσης, στο ερώτημα η επιλογή της αποστολής. Ο διερμηνέας δεν ασκεί ένα κάποιο *επάγγελμα*, όπως τόσα άλλα. Αναλαμβάνει την τεράστια ευθύνη να φέρει σε επαφή δυο αλλόγλωσσα άτομα ή/και ομάδες ατόμων, με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται. Προφανώς και εκφράζω την ταπεινή μου άποψη, μετά από πάρα πολλά χρόνια που υπηρετώ το συγκεκριμένο επάγγελμα. Μόνο αν κάποιος δει το επάγγελμά μας σαν αποστολή – στην υπηρεσία της οποίας θα ταχθεί - ίσως μπορέσει να αγγίξει την πεμπτούσια του.

Ποιες γνώσεις και ποια χαρακτηριστικά πρέπει να έχει ένας διερμηνέας;

Γνώσεις και χαρακτηριστικά, τυπικά και ουσιαστικά προσόντα, μόρφωση και καλλιέργεια, δεξιότητες και ταλέντο. Ας ξεκινήσουμε από το μορφωτικό υπόβαθρο του Διερμηνέα, με δεδομένο ότι πανεπιστημιακές σχολές Μετάφρασης και Διερμηνείας, παγκοσμίως, δεν υπήρχαν ανέκαθεν. Ο όρος Translation studies κάνει την εμφάνισή σου στην διεθνή βιβλιογραφία, στις αρχές της δεκαετίας του '70. Πολλοί συνάδελφοι Διερμηνείς δεν προέρχονται από αυτές τις σχολές, αλλά από διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα (αντικείμενο για άλλη πραγματεία και αυτό, σε συνδυασμό με τις «σχολές» που εμφανίστηκαν στα Ευρωπαϊκά Όργανα, στις απαρχές των προσλήψεων που επρόκειτο να γίνουν για Διερμηνείς και Μεταφραστές). Ας συμφωνήσουμε, συνεπώς, ότι η πρώτη βαθμίδα του μορφωτικού υπόβαθρου είναι το πτυχίο σε κάποιο γνωστικό αντικείμενο (ακόμη καλύτερα αν αυτό είναι στην Μετάφραση και Διερμηνεία). Αρκεί, όμως, αυτό και μόνο ; Και δεν αναφέρομαι στην εμπειρία του Διερμηνέα, διότι ουδείς γεννήθηκε με το σακούλι της εμπειρίας στους ώμους του. Η εμπειρία δεν χαρίζεται και δεν αγοράζεται, αλλά χτίζεται και αποκτάται με την πάροδο του χρόνου και ουχί μόνον αλίμονο ... Απαιτεί την διαρκή και επίπονη προσπάθεια του Διερμηνέα, καθώς επίσης και πολλές θυσίες. Θα σταθώ στο σημαντικότερο, αναμφίβολα, «χαρακτηριστικό» που είναι απαραίτητο για έναν καλό Διερμηνέα. Κι αυτό δεν είναι τίποτε άλλο από την καλλιέργειά του (νοούμενη με την ευρύτερή της έννοια, ήτοι της παιδείας του). Δυστυχώς για τον μέσο άνθρωπο η «γλωσσομάθεια» θεωρείται το απαραίτητο προσόν του Διερμηνέα, αγνοώντας ίσως ότι εν τω βάθει γνώση της μητρικής του γλώσσας είναι η αναγκαία και ικανή συνθήκη για την επίτευξη της αποστολής του. Δεν θα σταθώ και δεν προτίθεμαι να σχολιάσω την «κοινωνική» παιδεία και καλλιέργεια που απαραίτητως θα πρέπει να διαθέτει ο

Διερμηνέας, ο οποίος στο πλαίσιο της αποστολής του θα κληθεί να «λειτουργήσει» σε περιβάλλοντα που ο μέσος άνθρωπος δεν θα έχει ποτέ την ευκαιρία να προσεγγίσει κατά την διάρκεια του βίου του.

Με ποιες γλώσσες εργάζεστε και πώς έχει επηρεάσει ο γλωσσικός συνδυασμός σας την πορεία σας ως επαγγελματία στον χώρο;

Στο συγκεκριμένο αυτό ερώτημα συνήθως χαμογελώ. Ας μη παρεξηγηθούμε. Απλώς ανήκω στην συντριπτική εκείνη μειοψηφία των διερμηνέων (ελάχιστοι έχουμε, πλέον, απομείνει εν ζωή) που ανέκαθεν δουλεύουμε με έναν και μοναδικό γλωσσικό συνδυασμό, και εννοώ ενεργητικό και παθητικό (επ' αυτού θα μπορούσαμε να εκπονήσουμε μια ολόκληρη πραγματεία, αλλά δεν είναι της παρούσης). Θα αρκεστώ μόνο σε μια διευκρίνιση, δοθέντος ότι ο μοναδικός γλωσσικός μου συνδυασμός είναι Ιταλικά ↔ Ελληνικά : ασκώ εδώ και πάρα πολλά χρόνια τρεις παρεμφερείς δραστηριότητες, ήτοι την Διερμηνεία, την Μετάφραση και την Διδασκαλία. Ευλικρινά δεν γνωρίζω ποια πορεία θα είχα διαγράψει, όλα τούτα τα χρόνια, αν δεν υπηρετούσα με την ίδια αγάπη και αφοσίωση και τα τρία αυτά πρωτοξάδελφα. Οφείλω, πάντως, να ομολογήσω ότι αυτά τα συγκοινωνούνται δοχεία ήταν για μένα ένας απέραντος θησαυρός, μια αστείρευτη πηγή γνώσεων και εμπειριών.

Ποιο είναι το πιο θετικό και το πιο αρνητικό στοιχείο στη δουλειά ενός διερμηνέα;

Πάμπολλα τα θετικά στοιχεία που μπορεί κάποιος Διερμηνέας να αποκομίσει από την άσκηση του επαγγέλματός του. Το γεγονός και μόνο της καθημερινής εναλλαγής περιβάλλοντος και αντικειμένου συνιστά αφ' εαυτού στοιχείο και έναυσμα για περαιτέρω διερεύνηση και μελέτη. Αρκεί πάντοτε να είναι δεκτικός ο Διερμηνέας. Παραλείπω τα αυτονόητα, ήτοι την ευκαιρία γνωριμιών με σημαντικές προσωπικότητες, προερχόμενες από όλους τους χώρους. Σχετικώς με τα «αρνητικά» του επαγγέλματος, δεδομένου ότι αυτά ενυπάρχουν σε κάθε είδος και μορφή επαγγελματικής ενασχόλησης, θα επισημάνω μόνο τα σημαντικότερα, κατά την προσωπική μου άποψη. Κυρίαρχο στοιχείο είναι η πίεση χρόνου και το άγχος που αυτή συνεπάγεται. Η διερμηνεία, εκ των πραγμάτων, εν αντιθέσει με το πρωτοξάδελφό της που είναι η Μετάφραση δεν διαθέτει την πολυτέλεια του χρόνου. Είναι μια διαδικασία που λαμβάνει χώρα *ad hoc*. Απαιτείται ενάργεια, ψυχραιμία και προϋποθέτει φυσικά μελέτη εις το διηνεκές. Σχετικώς με το άγχος θα επανέλθω εκτενέστερα και εν συνεχεία στο σημείο 8 που ακολουθεί.

Πώς θα αντιδρούσατε αν κάνατε κάποιο λάθος ή δεν καταλαβαίνατε κάποιον όρο κατά τη διερμηνεία σας;

Εύστοχο και πάντοτε επίκαιρο το ερώτημα. Ουδείς αλάθητος. Μου έχει συμβεί ουκ ολίγες φορές στη διάρκεια του επαγγελματικού μου βίου. Δεν θα εξετάσω τα αίτια, διότι άπτονται άλλου γνωστικού αντικειμένου. Θα αρκεστώ στο δια ταύτα ... Απαιτείται απόλυτη ψυχραιμία και κυρίως πρέπει να αποφεύγεται η δημιουργία κενού. Αν από τα συμφραζόμενα (συγκείμενο επί το ορθότερο) αδυνατούμε να αντιληφθούμε την έννοια, τότε θα πρέπει εκ των ενόντων (με ό,τι αυτό συνεπάγεται) να καλύψουμε το κενό. Ο

αυτοσχεδιασμός δεν συνιστάται, διότι εγκυμονεί μεγαλύτερους κινδύνους (δημιουργίας παρανόησης, κ.λπ.) που ενδεχομένως περιπλέξει περαιτέρω τα πράγματα.

Τι θα κάνατε αν ο ομιλητής χρησιμοποιούσε χυδαίες ή υβριστικές εκφράσεις στο λόγο του;

Προσοχή !!! Ο Διερμηνέας δεν υποκαθιστά ουδέ αντικαθιστά τον ομιλητή (εισηγητή). Το πρώτο πράγμα που διδάσκονται οι υποψήφιοι Διερμηνείς είναι το εξής: «απαγορεύεται ρητώς και κατηγορηματικώς να λογοκρίνετε τον ομιλητή». Ο Διερμηνέας είναι η «φωνή» του ... και ουχί ο σχολιαστής του.

Τι θα κάνατε αν ο ομιλητής σας εξέφραζε ακραίες απόψεις με τις οποίες εσείς προσωπικά διαφωνούσατε;

Σε συνέχεια του προηγούμενου ερωτήματος ... Ο ομιλητής εκφράζει προσωπικές του απόψεις, όσο ακραίες και αν είναι αυτές. Ο Διερμηνέας δεν καλείται να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει με αυτές, πολλώ μάλλον να τις σχολιάσει. Καλείται (ή μάλλον καλύτερα υποχρεούται) να τις αποδώσει κυριολεκτικώς και ει δυνατόν και σε θυμικό επίπεδο (να τις ερμηνεύσει).

Πώς διαχειρίζεστε το άγχος σας;

Φοβάμαι ότι μάλλον θα τρομάξω τους νεότερους Συναδέλφους μου, λέγοντάς τους ότι με την πάροδο των ετών το άγχος μάλλον βαίνει αυξανόμενο αντί να μειώνεται. Αν, μάλιστα, με ρωτήσετε το γιατί συμβαίνει αυτό ... μάλλον συνειδητοποιώ με δέος το μέγεθός της άγνοιάς μου. Δυστυχώς δεν θα προλάβω ... βιολογικά να μελετήσω όλα όσα θα ήθελα. Η διαχείριση του άγχους μου ... σημαίνει ότι πρέπει να το αποδεχθώ πλήρως και να σκύψω ταπεινά δίχως την παραμικρή έπαρση. Όσο ο νους και το σώμα μου θα μου επιτρέπουν να εργάζομαι, τόσο περισσότερο θα πρέπει να μελετώ.

Τι κάνετε πριν από κάθε διερμηνεία;

Μελετώ, μελετώ και πάλι μελετώ. Δεν θα ήθελα να ανατρέξω σε άλλες εποχές όπου τα βοηθήματα και οι πηγές ήταν μόνο σε έντυπη μορφή. Θα πω μόνο τούτο: θα πρέπει όλοι οι Συναδέλφои, παλαιοί και νεότεροι να ευγνωμονούμε το Διαδίκτυο που τόσο απλόχερα μας προσφέρει πρόσβαση σε πληθώρα πηγών. Εναπόκειται σε εμάς και μόνο να τις «κοσκινίζουμε».

Τι είναι αυτό που οι περισσότεροι άνθρωποι αγνοούν ή παρερμηνεύουν για τη δουλειά του διερμηνέα;

Ας ξεκινήσουμε από την κοινότυπη σύγχυση Μεταφραστή και Διερμηνέα. Ο μέσος πολίτης, μάλλον, αγνοεί την ουσιώδη διαφορά μεταξύ των δυο αυτών επαγγελματιών. Παραλείπονται δε για ευνόητους λόγους οι συνειρμοί μεταξύ του επαγγέλματος του Διερμηνέα και του Ξεναγού ή ακόμη περισσότερο του Συνοδού τουριστών. Για την κοινή γνώμη είναι σχεδόν όλα το ίδιο πράγμα. Θα σταθώ, μόνο, σε ένα θεμελιώδες σημείο, και αναφέρομαι σε ανθρώπους που γνωρίζουν τι σημαίνει Διερμηνέας Συνεδρίων (επαγγελματίας). Λησμονώντας (οι άνθρωποι αυτοί) ότι πρόκειται για έναν επιστήμονα,

όπως τόσοι άλλοι επιστήμονες σε μια πληθώρα γνωστικών αντικειμένων, τείνουν να τον ταυτίζουν με «πανεπιστήμονα», με ό,τι αυτό μπορεί να συνεπάγεται. Στο σημείο αυτό εναπόκειται στους Διερμηνείς και ακόμη καλύτερα στα συλλογικά τους όργανα να αναλάβουν μια ευρύτερη ενημερωτική εκστρατεία (με κάθε πρόσφορο τρόπο και μέσο), ώστε να «εκπαιδεύσουμε» (βλ. πληροφορήσουμε) την κοινή γνώμη (και δη το στοχευμένο εκείνο τμήμα της) σχετικά με όλες τις λεπτομέρειες που άπτονται του επαγγέλματός τους.

Ποια συμβουλή θα δίνετε σε κάποιον που θέλει να ασχοληθεί με τη διερμηνεία;

Ίσως αυτό να είναι και το πλέον δύσκολο από όλα τα ερωτήματα του παρόντος ερωτηματολογίου. Θα εξηγήσω τους λόγους που το λέω: μάλλον δεν συνάδει με τον χαρακτήρα μου και με την προσωπικότητά μου το να «συμβουλευώ». Ο καθείς εξ ημών έχει μια πολιτεία πίσω του, μια ολόκληρη επαγγελματική και προσωπική διαδρομή. Ας γίνει αυτή παράδειγμα προς αποφυγήν (όταν πρόκειται για τα λάθη μας), και ενίοτε και προς μίμηση (αν πρόκειται για καλές πρακτικές). Θα προέτρεπα τα νέα παιδιά να ασχοληθούν με την Διερμηνεία ή/και με την Μετάφραση. Η παραίνεσή μου : θα πρέπει να είναι έτοιμα να αφοσιωθούν, να θυσιάσουν κάποια πράγματα, να «ματώσουν» (αν αυτό απαιτηθεί). Κυρίως όμως θα πρέπει να αγαπήσουν βαθιά αυτό που θα σπουδάσουν και θα κληθούν εν συνεχεία να υπηρετήσουν. Αυτό που θα γράψω ίσως εκληφθεί ως έπαρση ... μακράν εμού, θερμή παράκληση. Η Διερμηνεία δεν είναι ένα επάγγελμα όπως τόσα άλλα, και το λέω μετά λόγου γνώσεως. Θα τολμούσα να το αποκαλέσω «διακόνημα». Αν έτσι, λοιπόν, εκληφθεί, θα πρέπει να είμαστε πάντοτε ταπεινοί, και έτοιμοι να διδαχθούμε.

Πιστεύετε ότι υπάρχει διαφορά στη νοοτροπία και στον τρόπο εργασίας μεταξύ παλιών διερμηνέων με χρόνια εμπειρίας και νέων που μόλις «βγαίνουν» στο επάγγελμα;

Διαφορά νοοτροπίας και τρόπου εργασίας, παλιοί διερμηνείς με χρόνια εμπειρίας και νέοι που μόλις «βγαίνουν» στο επάγγελμα.

Κάποιες οφειλόμενες διευκρινίσεις: σπεύδω ευθύς αμέσως να δηλώσω ότι πιστεύω στους νέους σε κάθε τομέα και επαγγελματική ενασχόληση. Υποχρέωση και καθήκον ημών των «παλιών» είναι να βοηθήσουμε παντοιοτρόπως τους νέους μας Συναδέλφους να κάνουν τα πρώτα τους βήματα στον χώρο, να τους στηρίξουμε, και κυρίως να τους διδάξουμε με ταπεινότητα από την πολύχρονη πορεία μας. Δυστυχώς εμείς όταν ξεκινούσαμε την επαγγελματική μας σταδιοδρομία δεν τύχαμε υποστήριξης και ενθάρρυνσης από τους ήδη πεπειραμένους τότε Συναδέλφους μας. Το αντίθετο συνέβη. Προσπάθησαν να μας αποθαρρύνουν και να θέσουν προσκόμματα στα πρώτα μας βήματα. Δεν θέλω σε καμία περίπτωση να το βλέπω να επαναλαμβάνεται στις μέρες μας.

Δυστυχώς θα πρέπει με θλίψη μου να επισημάνω ένα πολύ ανησυχητικό σημείο: παρόλο που οι σημερινοί νέοι μας Συνάδελφοι ετοιμάζονται να ριχτούν στη μάχη με ένα σαφώς πλουσιότερο οπλοστάσιο, συγκριτικά με εκείνο που εμείς διαθέταμε στο ξεκίνημά μας, αγνοούν ίσως το σπουδαιότερο και πλέον απαραίτητο στοιχείο που απαιτείται: την αυτοσυνειδησία ότι βρίσκονται στο ξεκίνημά τους. Η νεανική ορμή τους, στοιχείο καθόλα φυσιολογικό του νεαρού της ηλικίας τους, τους οδηγεί ενίοτε σε κάποια έπαρση που μόνο αρνητικά αποτελέσματα μπορεί να τους προκαλέσει. Στέκομαι στο σημείο αυτό, δεδομένου ότι βιώνουμε χαλεπούς καιρούς όπου αξίες και αρχές δοκιμάζονται, συμπαρασύροντας

κάποια σταθερά σημεία αναφοράς, τα οποία η ιστορία διδάσκει ότι είναι ανέκαθεν διαχρονικά. Μια επαγγελματική πορεία δεν χτίζεται ούτε άκοπα ούτε άμεσα. Χρόνια ολόκληρα σκληρής δουλειάς, μελέτης και αφοσίωσης απαιτούνται για να φθάσουμε ίσως στην αναγνώριση και στην καταξίωση. Ποτέ μη διανοηθεί κάποιος ότι είναι «φτασμένος» και «αναγνωρισμένος». Ο δρόμος είναι ανηφορικός και δυστυχώς ή ευτυχώς ... δίχως τέρμα. Η δε τελειότητα ανέφικτη.